

ВОЛФ АНДРЕАС ФОН ШАЙНАХ

[1583]

Задачата да се занесе годишният трибут на султана през 1583 г. се паднала на долноавстрийския благородник барон Паул фон Айтцинг. По-късно, след заболяването и преждевременната смърт на предишния императорски резидент в Цариград Хайнрих фон Лихтенцайн, Паул фон Айтцинг заема неговото място (1584—1590).¹ В мисията, която потеглила с Айтцинг, влизали графове, барони и други благородници, общо към 70 души с 80 коня. Между спътниците на посланика се посочва името на някой си Захариас Славата, „един чех“, който несъмнено се намира в някаква родова връзка с печално известния от събитията в Чехия през 1618 г. верен на Хабсбургите чешки благородник Вилем Славата, един от изхвърлените през прозореца на замъка Храдчани. Пътуването на тази императорска мисия е описано от Волф Андреас фон Шайнах.

Wolff Andre von Steinach, както той сам пише своето име, произхождал от един австрийски аристократичен род, който имал свой замък в град Шайнах на р. Енс в Щирия. Като дете Волф Андреас учел в градовете Щайер и Грац. Още отрано останал без баща. Като млад, но не и богат благородник той имал желание да пътува и да опознае света. Посетил веднъж Инсбрук и Мюнхен. По-късно благодарение застъпничеството на един свой влиятелен роднина двадесетгодишният Волф Андреас бил включен в групата на Айтцинг в качеството на благороден паж и личен телохранител на посланика.

След завръщането си от Цариград той живял като най-възрастен от братята си в наследственото владение в Шайнах. За него изворите не говорят много. Известно е това, че той бил един от австрийските дворяни, които подписали протеста на австрийските съсловия срещу религиозната политика на ревностния католик Фердинанд II.

По време на пътуването си до Босфора Волф Андреас си водел белжки. Впоследствие, когато пристигнал в Прага, тетрадката му изчезнала от сандъка заедно с други неща. Доста по-късно, към 1604 г., Шайнах описал

¹ Няко автори (напр. Б. Шпулер, цит. съч., с. 327) пишат, че императорски пратеник при Портата през 1583 г. бил барон Михаел фон Айтцинг, който знаел различни езици, натоварван бил от императорите с важни поръчения и живял дълго — към 20 години — в Нидерландия. Оттам осведомявал тайно хабсбургския виенски двор за събитията в тази страна по време на революцията. Михаел фон Айтцинг бил автор на няколко съчинения с историческа и друга тематика. В пътеписа на Волф Андреас обаче се казва изрично, че посланик при Портата е бил Паул фон Айтцинг.

пътуването си до Цариград по спомен и по „записките на видни мъже и научни съчинения“. Своего описание той озаглавил: *Beschreibung oder Verzeichnus des Wegs, der Stätt, Orih und Fleckhen von Stainach auf Constantinopel zue, wie ichs, Wolff Andre von Stainach, Anno 1583 geraist mit dem wolgebornen Herrn Herrn Pauln Freicherrn von Fitzing auf Sorättenthall, Erbcamerern in Vnder Österreich, Röm. Kays. Mjt. Nuncio und Legato an die Ottomanische Porten zu Constantinopl, auch gewesten Oratorn daselbst, und der Frstl. Drchl. Ertzhertzogen Maximiliani zu Österreich Camerer.*“ (Описание на пътя или списък на градовете, населени места и паланките от Щайнах до Цариград, които аз, Волф Андреас фон Щайнах, пропътувах през 1583 г. с високоблагородния господин барон Паул фон Айтцинг в Зорентал, наследствен финансов чиновник в Долна Австрия, също нунций и легат на Негово римско императорско величество при Османската порта в Цариград, както и бивш извънреден пратеник там, а също и камериер на ерцхерцог Максимилиан).

Пътеописанието на Волф Андреас послужило като начало и ядро на една родова книга на аристократичния род фон Щайнах, която съдържа освен споменатия пътепис имуществени и биографични сведения за други представители на този род, портретни рисунки, гербове и други цветни илюстрации. В нея е включено и описание на едно пътуване на Ханс Франц фон Щайнах до Москва през 1597 г. и кратки бележки за пътуването на граф Густав Еразъм фон Щайнах до Неапол през 1821 г. От тези материали в случая ни интересува само първият — пътеписът на Волф Андреас. Родовата книга на благородниците Щайнах се е назела в областния архив на Щирия. Понастоящем тя се намира в архивното отделение на Австрийската национална библиотека под сигнатура *Ser. n. 3385*.

Пътеписът на Волф Андреас е публикуван с известни съкращения в края на миналия век от Зигмунд фон Брайда.² По това издание текстът е използван от хърватския учен Петър Маткович в 129 кн. на списание „рад“³

Разказът на Волф Андреас започва с изброяване и описание на селищата още в Австрия от Щайнах до Виена. На 25 юли 1583 г. хората от мисията на Паул фон Айтцинг целували ръка на императора и се качили на кораби. С тях доплавали до Белград, откъдето потеглили с коли на 13 август за Цариград. Завръщането започнало на 1 ноември същата година.

Съдържанието на пътеписа показало, че неговият автор не е бил без известни познания из областта на античната и средновековната литература за Балканите. Той знае и споменава античните имена на по-важните планини, реки и градове на юг от Дунав. Известно му е било също името на Крали Марко и говори за боевете, водени от Скендербег и Янош Униади. Двадесетгодишният австрийски аристократ не е имал възможност да вникне по-дълбоко в условията на живот на хората в Османската империя. Неговото внимание се е задържало главно около преживяванията, трудностите и прежеждията на автора и неговите спътници из дългия път.

² Wolf Andreas von Steinach Edelknabenfahrt nach Constantinopel (1583) aus desselben eigenhändiger Beschreibung in Familienchronik im Besitze des Grafen Sigm. v. Braida.—Steiermärkische Geschichtsblätter, II Jahrg. 4. Heft, 1881.

³ Rad, kn. 129, 1896.

В пътеписа на Щайнах се срещат и някои бележки и наблюдения, които не намираме у други автори, например за това, как чаушът събрал и започнал да измъчва жените в с. Капидервент (Клисура, до Траяновите врата), за да кажат къде са мъжете им, за това, че Пловдив бил град, голям колкото Виена, а Одрин — два пъти по-голям от нея, и пр.

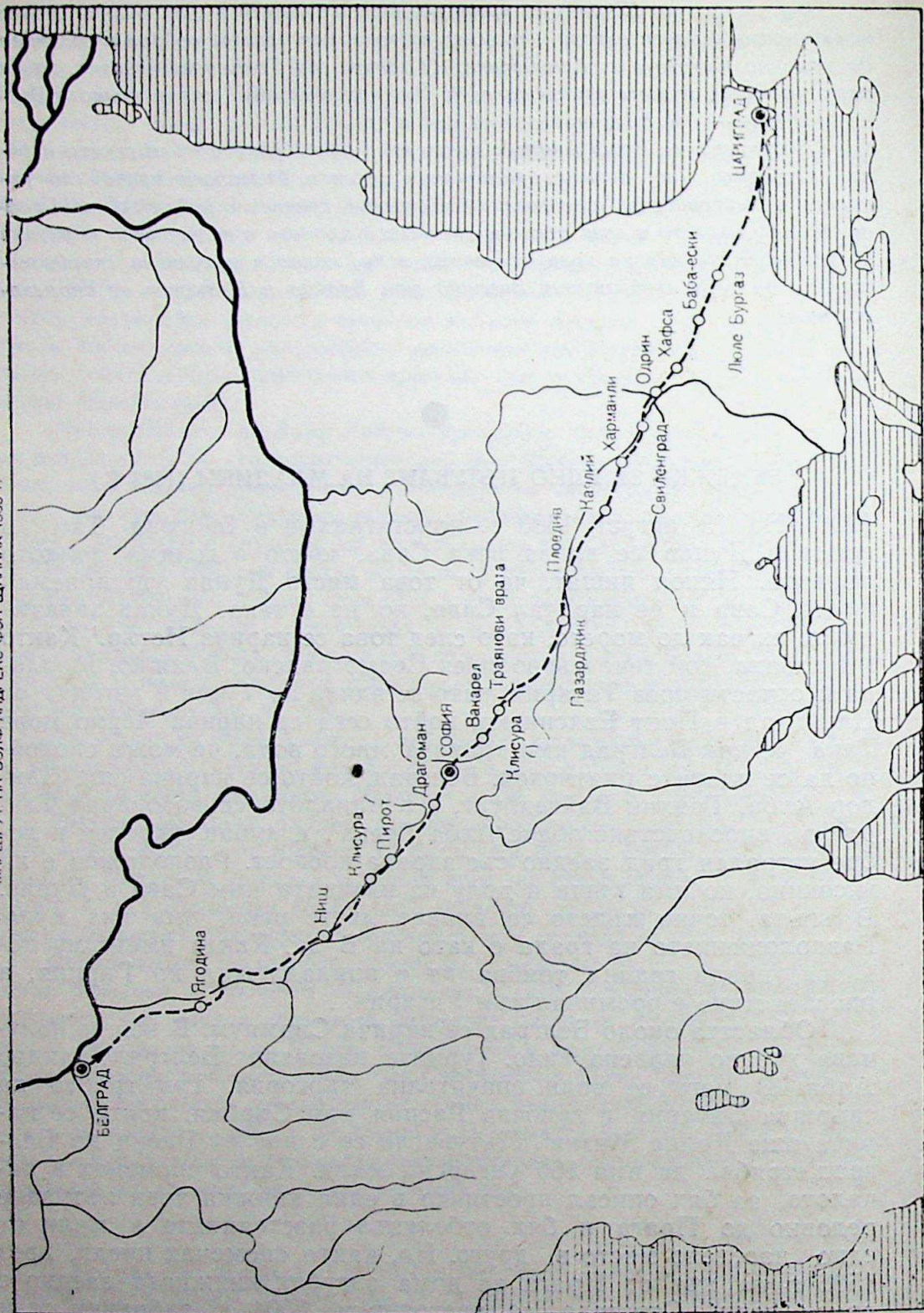
Пътеписът на Волф Андреас почти не е използван в българската научна литература. Тук даваме оригиналния текст и български превод по ръкописа в Австрийската национална библиотека, сравнен с изданието на Брайда. Между другото в този ръкопис срещаме и първото в настоящата поредица цветни изображения на хора от нашите земи, макар и изпълнени твърде нескръбно. За тези изображения Зигмунд фон Брайда и Маткович не споменават нищо.

БЕЛЕЖКИ ЗА ЕДНО ПЪТУВАНЕ НА МЛАДИНИ (1583 Г.)

[206] На 13 август 1583 г. пристигнахме в Белград. Там до града в Дунав се влива река Сава, която е голяма колкото първата. Някои пишат, че от това място Дунав уж приемал името Сава и се наричал Сава, но не е така. Дунав запазва името си чак до морето, като след това се нарича Истър.¹ Както ми казаха, той тече първо през Седмоградско, Влашко, Молдава и отчасти през Татария, като се влива на 7 или 9 дни път от Цариград в Понт Евксински, който сега се нарича Черно море. Така че при Белград има толкова много вода, че може спокойно да се плава с платноход. Белград, който се нарича още Нандор Алба, Грихин Вайсенбург, а в миналото се назовавал Таурунум, впоследствие обаче Алба Грека², е хубав, укрепен и добре изграден град заедно със здрава крепост. Разположен е на височина, но има къщи и долу из низината към Сава и Дунав. В ъгъла, точно където се вливат двете реки, има яка кула. Разположението на града е като на Буда. Както името му показва, преди години трябва да е принадлежал на Гърция, а впоследствие е преминал към Унгария.

Областта около Белград се нарича Сирмиум. В нея се получава хубаво червено вино. Турците назовават Белград Нандор Алба. В него се води значителна търговия. Тук трябва да свършва Унгария и започва Расция или Сърбия, която се нарича още Долна Мизия³. Пътува ли се с кон от Виена до Белград, трябва да има 100 унгарски мили. Както споменах в началото, аз бях описал простичко в една книжка това пътуване редовно до Прага и бях отбелязъл разстоянията в мили от едно населено място в друго. Но, както споменах преди, през 1586 г. на път от Прага за дома загубих книжката заедно с други вещи. Оттогава до настоящата 1604 г. забравих тези

МАРШРУТ НА ВОЛЪ АНДРЕАС ФОН ШАЙНАХ 1583 г.

бележки, както и много други неща. Продължавам само с това, което помня.

Ян Хуниади⁴, както и Георги Кастриот⁵, наричан иначе Скендер бег, извършили много героични подвизи при този град и в тази област, както разказват историите, към които аз насочвам и читателите.

На 14 с. м. почивахме на корабите при това място, разгледахме града и си накупихме някои неща.

На 15 с. м. разтовариха от корабите подаръците за султана и вещите на всички лица, пътуващи с нас, и ги натоварихме на колите, които карахме на два кораба. Почти през целия ден валя. Този ден потеглихме пак с божията помощ с колите по суша и стигнахме в Хисарджик⁶. Той е турски граничен пост и трябва да не е далеч от Смедерево. Заграден е околострѣст само с плетена ограда, наричаща се паланка. Ние обаче не влязохме вътре; част от пътуващите с нас господа легнаха в палатките си, а ние пък под открито небе. Тази област около Белград е доста хълмиста и почти глинеста, но на някои места става пак равна.

На 17 август стигнахме в Бююк паланка⁷. Тя е като споменатото преди място, но около нея няма хубава равнина. В това поле Негова милост господин фон Айтцинг проследи с английското си куче на име Парис едно полуотрасло мече. Ние пък водихме мечето с нас на няколко дни път и беше забавно да се гледа как кучето, раздражено, хващаше мечето със зъби и го дърпаше и разтърсваше като котка, така че ние се наранихме много от кучето. То така се раздраваше, че очите му се наливаха с кръв. Беше чудно хубаво и смело куче. По-късно господин фон Айтцинг или нунцията подгони два вола с него из двора на керван-сарая, ала единият щеше да свърши с него, вдигна го на главата и рогата си и искаше да полети към стената, но момчетата го прогониха с бой и спасиха кучето.

На 18 с. м. пътувахме целия ден през гори и шубраци и дойдохме в Ягодина, хубаво селище, населено с турци, иначе наричано още Епернес⁸. Там има керван-сарай, една хубава турска джамия или храм, а до нея една кула със звънящ часовник, каквито в Турция са рядкост. Господин Фридрих фон Серентай, сътрапезник на ерцхерцог Максимилиан Австрийски, нарисува часовника с турските цифри заедно с джамията и чешмата до нея. Това забеляза един турчин и го помоли да му нарисува Виена, за което щеше да му подари нещо голямо. Серентай му отговори, че не може да стори това. На това място има и хубавичка баня, която се намира наблизо.

На 19 с. м. престояхме там.

На 20 август отпътувахме от Ягодина или Епернес и ние заедно с коете и каруците трябваше да преминем на салове една река, наречена Марица [!], и стигнахме в едно селце, на-

речено Парачин, което беше населено с турци. Реката Марица⁹ дели Сърбия от България.

На 21 с. м. бяхме в Спахикьой,¹⁰ едно чудесно място, също населено повече с турци. Подслонихме се в тамошния керван-сарай. Керван-сараят е нещо като странноприемница, в която може да се отседне с кон и каруца и после да се напусне, когато ти е угодно.

На 22-ри рано към обед дойдохме в Ниш, един градец без стени околоръст. Ние отседнахме извън него на една хубава равна поляна, понеже беше горещ и хубав ясен ден. Там господата наредиха да бъдат опънати палатките им. През деня, понеже слънцето печеше извънредно силно, момчетата се изкъпаха и изпраха ризите си в Нишава, която е една средно голяма рекичка. Тъй като ние трябваше сами да се перем, тялото ми изгоря силно на слънцето, а Готфрид Варговиц получи такъв голям мехур на гърдите, [209] че няколко дни не можеше да лежи по корем.

Когато отпътувахме за градеца, една от наетите коли, в която беше трибутът за султана, се прекатури от един камък и падна върху двама служители на нунция — на закупчика на гърдите, а на сътрапезника Ханс Кипфшлегер на двата му крака и пречули костите под колената, като че ли беше прегазен. На закупчика не стана нищо. Поради това господин нунцията, който обичаше особено сътрапезника, хвана каруцаря и нареди двама други младежи от колите да го набият с бич, който беше изрязан от биволска кожа. След това те застанаха един срещу друг и му удариха към двеста удара на гол гръб, така че той ги сещаше през цялото пътуване по-нататък. На тръгване обратно на споменатия каруцар се случи пак зло, за което по-сетне ще разкажа.

На 23 с. м. пътувахме из планини и през тесни проходи и клисури стигнахме в Куручешме¹¹, едно мохамеданско село.¹² То беше разположено на висока планина, но при все това покрита с морава. В него живеят само християни, но с нас се отнасяха зле. Обаче вино, яйца и кокошки имахме навсякъде достатъчно. Планината, на която лежи това село, се нарича Хемус и се намира вече в България, назовавана някога Горна Мизия.

На 24 август бяхме в Шаркьой¹³, един турски градец. Там пристигна като куриер от Константинопол при господин нунция Фридрих Браксени, пруски благородник, и му съобщи за смъртната кончина на господин барон Фридрих Прайнер¹⁴, бивш извънреден посланик при Османската порта. Преди три години той беше изпратен там от нашия император. Смъртта беше настъпила на 19 август. Почти целия този ден валя дъжд.

На 25 с. м. бяхме в Драгоман, едно бедно селце. Валя силно.

На 26 бяхме в София, която е главен град на България. Там

е резиденцията на румелийския бейлер-бей. Градът е разположен на равно. Има хубав имарет, който е нещо като странноприемница или хан. Там всеки може да остане безплатно с хората и конете си и дават на всеки за храна по една порция ориз, овче месо и пилаф, който е нещо сладко като надробен сливов пестил. С това ни гостиха и нас, а за конете имаше пък слама и зоб. Всичко се дава за помен божи. На връщане за София ще бъде разказано повече.

На 27 с. м. почивахме там.

[210] на 28 август стигнахме в едно село, разположено на една височина, нарича се Акклисе¹⁵. Там ни срещнаха много татари на коне, които идваха от Персия.

На 29 с. м. почти целия ден пътувахме из планини, именно през планината Капидервент¹⁶, която преди време се е наричала Родопи. Както казват, там Овидий написал своите книги „Тъги“.¹⁷ Това е най-високата планина, разположена на границата между България и Тракия. Когато човек се изкачи на височината, там има една порта, толкова висока, че под нея може да премине конник с изправена пика. Както се говори, преди години тук е имало една клисура или крепост, за което сочат и руините и останките. Портата се нарича Царски врати (Порта базилика).¹⁸ По положението си изглежда да е била непрестъпно гнездо, защото от лявата си страна при влизане е защитена от висока каменна стена, а отдясно — с огромна височина и дълбока пропаст с река. До тази теснина или крепост на няколко крачки е имало още една друга крепост срещу височината надолу по реката, от която се виждат стени дебели един разтег и високи почти човешки бой или още повече. Това място дълго време е държал един сръбски деспот, който е владял също България. На турски той се наричал Дебел Новак, християните пък го наричали Крали Марко¹⁹. Той се отбранявал така юнашки и се предал на турската власт едва тогава, когато паднало парче от скалата много растега надолу във водата или рова и се пръснало на твърде много парчета, тъй като височината там е извънредно голяма. Затова ни разказва будинският бей, който ни беше предаден за водач.

Когато продължихме по-нататък, се отклонихме малко встрани и през нощта дойдохме в едно село, сгушено в познатата планина. Там не намерихме никой от мъжете и сигурно не щяхме да имаме нищо за ядене. Тогава придаденият ни чауш се разтича наоколо и започна да измъчва и разкарва жените, за да кажат къде са им мъжете, тъй като те всички бяха избягали в гората, които след това трябваше да дадат овце и други продукти. Тази нощ трябваше да се гушим в свинарници и други обори и цяла нощ бяхме будни. Местните хора имат малка дървена черквица, а в гробищата до нея има изрязан от дърво светилник, пред който те се молят и го тачат също като спасителната вяра в Христа и божи светилник. Мястото е диво. От-

тук веднага започва Тракия. България има високи планини. Споменатото село се нарича Geliterbent²⁰.

[211] На 30 август потеглихме от споменатото село по Калдербент нагоре или встрани от планината и недалеч от селото горе дойдохме до една крепост, която беше пуста, но почти напълно и добре изградена. Тя ни остана от дясна страна. От нея се вижда далеч в една хубава равнина. Привечер стигнахме в една хубава паланка, наречена Татар пазар²¹, и прекарахме нощта там.

Последния ден на август пътувахме през хубава равнина. Из пътя видяхме да летят много орли. В тази равнина има много могили, някои по-високи, други по-ниски. Някои считат, че това са гробници на езичници, тъй като тази област изглежда да е полето при Филипи, където Октавиан е водил бой с Брут и Касий²². Други приемат, че това са земни укрепления, което не би могло да бъде вярно. Трети пък допускат, че това са грамади промит пясък, тъй като реката Хеброс²³, която тече наблизо, съдържа златен пясък. В същност нищо сигурно не се знае.

Същия ден стигнахме във Филипополис, който е бил построен по нареждане на македонския цар Филип, бащата на Александър Велики, за да всели страх у траките. Там тече река Хеброс, доста голяма река. На 1 септември почивахме там в керван-сарая, който е построен чудесно. Градът се нарича още Тримонциум²⁴ заради това, че в него се намират три огромни скали, но не съвсем високи, разположени на равно в триъгълник сред самата равнина. На всяка от тях е имало дворец или черква. Изглежда също, че и Александър Велики е роден в един от тези дворци, както ни се каза. При заминаване от града аз се изкачих на една от скалите и видях по стените да стоят още някакви изображения, нещо като ангели, но на всички бяха изкъртени и издраскани очите, носовете и устата, тъй като турците не търпят образи на хора. Градът е разположен между тези три скали, голям е колкото Виена и в него се върти голяма търговия. Това е най-приятното място, което някога се среща на пътя за Константинопол. Някога градът изглежда да е бил укрепена твърдина, какъвто е още, и би могъл да остане още по-неприсъстен, като бъдат изградени замъците. Отдясно на него се виждат Македонските планини²⁵, защото този град лежи на границата с Македония. Солун, където е проповядвал апостол Павел, изглежда, не е далеч от него, и, както ми разказаха, камелната катедра, на която този апостол е проповядвал, още се намира там. Между нас възникна спор дали това е Филипи, към жителите на които, сиреч „ad Philipenses“ апостол Павел е писал. Някои, изхождайки от описанието на Павел и от положението на града, го считаха за Филипи. Единствено нашият хофмайстер Филип Ханибалд отхвърли това

мнение и каза, че това е друг град. Аз предоставям на учените да преценят.

На 2 септември станахме рано и поехме за конезавода на турския султан, намиращ се извън града на открито поле. Там султанът държи конете си. Пътувахме доста време, понеже е много голям, и, както казват, в него трябва да има 300 или повече коне. Стигнахме в едно село Каяли²⁶.

На 3 септември бяхме в Харманли, където се подслонихме в керван-сарая.

nerley Melodey eines Feldgeschreys/auff solche Weiß vnd Harmoniam:

Vnd diß treiben sie ohn alle andere Enderung der Stim/ allein daß sie bestehender blasen wann es an die Trippel oder Zugen kömpt/ sie pfeiffen vnd blasen alle einerley Melodey. Außerhalb der obgedachten Instrumenten find ich bey dem gemeinen Pöfel / sonderlich den Jungen Gefellen/ eines/ damit sie auch Abend auff der Gassen vmbspazieren / das (A) vnser Sitar nicht ungleich

Нотен запис на песенна мелодия, записана от С. Швайгер в Турция (1577 г.)

На 4 с. м. стигнахме в Моста на Мустафа паша²⁷. Преди да се влезе в това селище, над Хеброс има един извънредно хубав каменен мост, построен от споменатия паша. Той лежи погребан по средата на моста, надлъж по парапетите отдясно под издигнат надгробен паметник. Подслонихме се в керван-сарая.

На 5 септември бяхме в Адрианопол, който някои наричат Андернопъл²⁸. Спряхме и се настанихме в един керван-сарай. Този град е два или повече пъти по-голям от Виена в Австрия и е значителен търговски град. Изглежда, е построен от император Хадриан²⁹. Разположен е на равно място и край него тече малка рекичка. Преди да завладеят Константинопол, турските султани са имали резиденцията си тук. Това се вижда от намиращите се там две големи и величествени джамии или турски черкви. Едната, наречена „Султан Мурад джамия“, е изградена от червен мрамор, а другата „Султан Баязид“ — от бял мрамор. Ние влизахме и в двете. По-красива от тях е „Баязид джамия“, тъй като има една колона от бял мрамор, цялата от

едно единствено парче. Тя, изглежда, е донесена отвъд морето от Нова Троя, сега наричана от турците Цициго. В средата на джамиите има катедра за проповед от бял мрамор, както и по едно малко чардаче, под което се намира хубава чешма. В джамиите и вън от тях по минаретата, които са четири, окачват, както ни казаха, до 6 хиляди разноцветни лампи, които по време на пости, а ние се случихме тъкмо тогава, се палят всяка нощ. Късно вечерта ние ги обходихме и видяхме много лампи да горят. Преди да влезем вътре, събухме пред вратата на джамията обувката си, наречени папуци, и си поставихме чехли за вътре, наречени „кожа“ (coscha), и така трябваше да влезем вътре. Предните помещения в джамията са изцяло постлани с пъстри вълнени валяни килими, по които се стъпва. Джамията е голяма и кръгла сграда, покривът ѝ е само от олово, което те много употребяват и което трябва на няколко години да остъргва, понеже оловото обраства и става твърде тежко. Минаретата са също кръгли и високи колкото джамията. Горе високо имат по едно кръгло викало, по което техният ходжа минава денем и нощем 6 пъти, запушва си двете уши [213] с показалците и вика четири пъти — на изток, юг, запад и север, на турски: „Има само един бог“, именно „Алах хех бер“, сиреч „Бог е един“.

Този град се намира на 40 унгарски мили от Константинопол. Преди да завладеят последния град, турците са имали тук много шарови и лимонови градини, така че аз поради тридневната си треска получавах за храна от едните и другите. Оттук господин нунцията изпрати курьер с един чауш за Константинопол, за да известят за пристигането на „презента“. Това беше един силезийски благородник, Готфрид Ворговиц, телохранител на Негово римско императорско величество, който сетне ни срещна по пътя.

На 16-ти почивахме там.

На 17 септември пристигнахме рано в Хафса. Там се намира най-хубавият керван-сарай, който може да се срещне по този път. Той е много голям. Отвътре има хубав, широк четириъгълен двор, в който от лявата и дясната страна на вратата са изградени камини. Всеки, като отвори крана, може да вземе вода, особено ценена из тукашните места, тъй като всичко е направено много чисто и приветливо. Откъм третата страна има огромна конюшня, която е засводена и поставена на мраморни колони. В нея могат да се съберат триста коня. Куполът е висок колкото джамия и целият керван-сарай е покрит с олово. В града живеят само турци. Този ден не можахме да си набавим вино. Понеже гладът причиняваше вече болка и вечер никога не можехме да получим топла храна, а на всяка каруца се даваше само студено печено овче месо и кокошки с хляб и вино, аз и другите потапяхме тези неща в оцет, а след това трябваше да пием вода. След това аз получих треска три дни, която и след това много

пъти едва понесох, но все пак нямах повече от седем параксизми и в Цариград я излекувах с пиене. Тогава в деня, който аз трябваше да празнувам, момчетата ме напоиха здраво, така че сетне повръщах и се лекувах. С това — слава богу! — се отървах от треската, но все пак не бих желал да съветвам всеки към това.

На 8 септември бяхме в Пергаш³⁰, където също има хубав керван-сарай, почти като този в Хафса.

На 9-ти стигнахме в Чорлу, където има два керван-сарая, но не ни допуснаха в по-хубавия и трябваше да се приютим в по-лошия. Там бях много болен — болеше ме главата и гърлото.

[214] На 10 септември, като се отдалечихме от Чорлу, видяхме от дясна страна веднага морето — Егейско море. След това край него и съвсем близо до него стигнахме Силиврия, една крепост или твърдина, разположена до морето.

На 11 бяхме в Понте гранде³¹, където има хубав каменен мост, който трябва да е дълъг към 800 крачки и е издигнат над един морски залив. Ние не спряхме там, а продължихме и дойдохме за нощуване при Понте пиколо³². Там има също един каменен мост, но е по-малък от споменатия. Там получихме поща от Константинопол. Аз имах извънредно силна треска. . .

[Пътуване от Цариград за Виена]

[230] На 1 ноември (1583 г.) стар стил в Цариград след закуската, която господин фон Айтцинг даде за здравето на заминаващите момчета, а предишния ден ни почерпи два пъти и даде хубаво пиене, в 2 часа следобед се вдигнахме и искахме да излезем от одринската врата. Пазачите на градската врата мушкаха с копията си колите, след това багажите заради момчето, което Вайс беше отвлякъл тайно. Не намериха обаче нищо, защото то беше легнало в колата под седалката на Вайс. Страхувахме се много, защото ако бяха намерили момчето, щехме зле да си изпатим. Те обаче ни оставиха да минем и през нощта за почти час стигнахме до Понте пиколо. Понеже там в керван-сарая имаше много пленени християни, останахме под открито небе в колите и там легнахме. Валя много. До нашата кола беше спряла една кола, пълна с пленени унгарски жени, което ние узнахме едва рано сутринта.

[231] На 2 ноември рано стигнахме в Понте гранде. Из пътя срещнахме нещастни пленени християни, идващи от Уивар и Нойхойзел³³.

На 3 с. м. построихме нощен лагер при Силиврия.

На 4-ти бяхме в Чорлу в един лош керван-сарай. Там имаше и един по-хубав, но не бяхме допуснати в него нито на идване, нито на отиване.

На 5-и бяхме в Бабаески и Ескибаба. Там има доста хубав керван-сарай.

На 6 с. м. бяхме в Люлебургаз.

На 7-и в Хафса.

На 8 ноември бяхме в Одрин. Този град е бил завзет от турците още преди Цариград, както беше казано преди, и е бил завладян от султан Мурад I в 1360 г. Тук той е имал резиденцията си.

На 9 с. м. останахме там в един хубав керван-сарай. Онзи, в който пребивава австрийският извънреден посланик в Цариград, е построен почти еднакво като този.

Положението на тези места аз отчасти описах на идване.

На 10 с. м. станахме преди съмване и отпътувахме за Свиленград.

На 11-и бяхме в Харманли. Там отпразнувахме [деня на] св. Мартин с печени гъски и хубаво вино.

На 13-ти стигнахме Папазкьой³⁴, едно мохамеданско село, където преношувахме в една колиба.

На 14 с. м. бяхме в Пловдив, един доста голям град. За него вече говорих. Там, изглежда, трябва да свършва Тракия. Тя е малко песъчлива земя оградена с хълмове, но не много високи. В нея има повече сиви крави и друг добитък. Това е една доста хубава област. След царство Тракия се отива в България. Град Пловдив е бил завладян от Мурад I в 1360 г.

На 16 с. м. стигнахме в Пазарджик.

На 17 с. м., за да заобиколим високата планина Капидервент, понеже на тази планина бяха разрушени два каменни моста от придошлите води, ние трябваше да завием наляво и да поемем пътя, по който султан Сюлейман е закарал своите големи оръдия за Сигет през 1566 г. Това беше обаче доста висок и опасен път. Спряхме още на първата височина в едно българско или мохамеданско село, наречено Къздервент³⁵. Там поради липса на дърва горят сухи говежди лайна, които изпускат тежък дим.

[232] На 18 с. м. целия ден пътувахме с колите по много опасно високи пътеки и пътища, защото коловозът беше съвсем тесен. През деня влязохме в един окоп при едно заградено със стена кръгло място. Там кочияшът Венцел изпусна каруцата и конете си в една рекичка, която беше само камъни, затова счупи колелата, но на конете нямаше нищо. Чудно беше, че все пак я изкара наново. Ето защо трябваше да товарим нещата на самари. Тъй като беше студено, стоплихме ръцете си и измихме лицето си в един топъл минерален извор, който се намираще до заграденото кръгло място. Ние не вадехме пръстите си от водата, защото тя беше така топла, че можеше да се оскубе кокошка в нея. Междувременно нашият еничар получи един бивол и една селска кола, натоварихме там вещите и те можеха да продължат с нас. Този еничар остана при счупената кола, докато тя бъде поправена. Както чух, в нея имало три

персийски килима, които струваха 2 хиляди дуката. Тогава стигнахме едва към полунощ на лагер за нощуване при Ихиман³⁶, едно чудесно селище, населено от турци и християни. Беше много студено и небето ясно. Това беше щастие за нас, защото през нощта попаднахме в една гора, от която едва ли можехме да излезем, ако се беше стъмнило. В такъв случай ни трябваше да останем в големия студ в планината и сигурно някои хора и коне щяха да измръзнат. Обзе ни истински страх, ала тъкмо тогава бог даде хубава нощ.

На 19-ти стигнахме в Ганигой³⁷, едно спахийско село. През деня се заблудихме и едва към полунощ намерихме пътя. Беше ясно и студено.

На 20 с. м. започна да вали сняг и стигнахме в София.

На 21-ви почивахме там. В града има една чудесно топла хубава баня, построена от бял мрамор. По форма прилича на тази в Буда, която описах преди, но тази е много по-чудесна и по-хубава. Градът лежи в едно съвсем равно поле, край него минава малка рекичка. Там има много занаяти, упражнявани от евреи, дубровничани и турци, както в Одрин и Пловдив. Тук се правят и най-хубавите ямурлуци.

На 22 с. м. стигнахме чак през нощта в едно село, наречено Драгоман.

На 23-ти бяхме в Пирот, една хубава паланка.

На 24-ти стигнахме рано в едно спахийско или българско село, наречено Куручешме. То е разположено почти горе в планината.

На 25-и влязохме в Ниш, един град. Смята се, че тук е половината път до Виена.

[233] На 26 почивахме там в една турска къща. В тази местност трябва да свършва България и започва Сърбия.

На 27 с. м. дойдохме в Спахийкьой³⁸ в един чудесен керван-сарай.

На 28-и бяхме в Парачин.

На 29-и в Ягодина.

На 30-и бяхме в едно село — Батица³⁹, населено повече с мартолози⁴⁰.

На 1 декември стигнахме в Хасан паша паланка или Бююк паланка. Тя е изградена почти като крепост, понеже там се страхуват от хайдути. Затова беше поддържана и стража нащрек. Вътре в крепостта не ни пуснаха. Извън паланката има два лоши керван-сарая.

На 2 с. м. бяхме в Хисарджик или Малка паланка.

На 3-ти пристигнахме в Белград и там почивахме един или два дни поради големите води. . .

¹ Древните гръцки писатели са наричали Истър р. Дунав от Железни врата до Черно море; частта на реката над Железни врата е била означавана с латинско име Данубиус.

- ² Nandor Alba — унгарското название на Белград; Griechisch Weissenburg — немското; Таурунум се е намирал на мястото на Земун, дн. Нови Београд; името Алба Грека се среща у някои средновековни писатели и е буквален превод на латински на името „Гръцки Белград“.
- ³ В същност Сърбия е влизала в границите на римската провинция Горна Мизия. Срв. бел. 23 към пътеписа на Швайгер.
- ⁴ За Янош Хуннади срв. пак там, бел. 6.
- ⁵ Георги Кастриоти, наречен впоследствие Скендербег (1405—1468) — албански национален вожд, възглавявал дълги години успешно борбата на албанския народ против турските завоеватели.
- ⁶ Hissarliu, Хисарджик — турското название на Гроцка.
- ⁷ Biuc Palanka, Буюк паланка — дн. Смедеревска паланка.
- ⁸ Името Eperies за Ягодина, дн. Светозарево, се среща и у някои други пътеписи. Срв. бележка 29 към пътеписа на Лубенау.
- ⁹ Тук Шайнах е заменил името на р. Морава с това на по-популярната Марица.
- ¹⁰ Spahisgog, Спахийкой — дн. Алексинац. Срв. бел. 5 към пътеписа на Герлах, бел. 21 — към Швайгер.
- ¹¹ Gurthesmo, Куручешме — дн. с. Клисуря, източно от Бела паланка.
- ¹² Волф Андреас фон Шайнах нарекъл с. Клисуря „einem Moridorf“. Определението „Mori-“ на пръв поглед може да се изведе от термина „Mohr“, означаващ арапин, негър, мавър, в по-широк смисъл черен човек, мохамеданин. Срв. Jacob und Wilhelm Grimm, Deutsches Wörterbuch, Bd. VI, Leipzig, 1885, S. 2472—2473. При едно такова определение на характера на селото авторът е могъл да изхожда от един главен признак — етническата или верската принадлежност на неговите жители. Но за Клисуря Шайнах казва, че тя била населена „само с християни“ (wohnen lauter Christen darinnen). Това подсказва, че авторът, който е писал на своя щирийски диалект (спадаш към южнонемските говори), е влагал по-друг смисъл в споменатия термин. В бележките си при завръщането от Цариград Шайнах отбелязва, че с. Клисуря било „ein bulgarisch oder Mori Dorff“. Същото определение „Moridorf“ той използва при споменаване на селата Папазкой (дн. Поповица), Пловдивско, Къздервент (дн. Момин проход до Костенец) и за селото Йени кьой (вероятно Вакарел). Стефан Герлах, който минал седем години по-рано и който е признат за един сравнително точен пътеписец, споменава селата Поповица, Вакарел, Клисуря като български села. Това ни кара да мислим, че Шайнах е използвал термина Mori в смисъл на Meier; оттам Moridorf би могло да се схваща като Meierdorf, което ще рече феодално, обременено с ангарии, крепостно, а за турската действителност — спахийско село. По-малко вероятно е авторът да е влагал в това понятие наименованието на някои групи балканско население, като „морлаци“, „мъртви“ или пък „каракачани“ (тур. — черни скитници). Срв. бел. 76 към пътеписа на Лубенау, който нарича жителите на с. Каяли (дн. с. Филево, Хасковско) Mogch и смята, че са дошли от Морея (Пелопонес).
- ¹³ Tschargou, Шаркой — дн. Пирот.
- ¹⁴ Барон Фридрих фон Прайнер бил императорски посланик при Портата през 1582—1584 г.
- ¹⁵ Aglissa, Акклисе (Бела черква) — дн. Вакарел.
- ¹⁶ Капудервент някои западни автори наричали с. Клисуря, намиращо се пред прохода Траянови врата, а някои и самата планина, през която водел този проход. Срв. бел. 47 към пътеписа на Вранчич.
- ¹⁷ За Овидий срв. бел. 22 към пътеписа на Бусбек.
- ¹⁸ Авторът говори тук за Траяновата врата. Срв. И в. Шишманов, цит. съч., с. 29, Мутафчиев, цит. съч., с. 64.
- ¹⁹ За Дебел Новак и Крали Марко срв. бел. 48 и 49 към пътеписа на Вранчич.
- ²⁰ Gelirbent (Кьой дервент?) — под това наименование следва да се разбира пак с. Клисуря. Срв. Мутафчиев, цит. съч., с. 63.
- ²¹ Tatarpaesar, Тата пазар — Пазарджик.

- ²² За това предположение на автора срв. бел. 66 и 67 към пътеписа на Вранчич.
- ²³ Habrus — река Марица.
- ²⁴ Trimonium — латинското име на Пловдив.
- ²⁵ Сиреч Родопите, срв. бел. 28 към Герлах.
- ²⁶ Дн. с. Филево.
- ²⁷ Дн. Свиленград.
- ²⁸ Одрин.
- ²⁹ Император Хадриан само е преустроил тракийското селище Ускудама в град през 125 г. Срв. бел. 23 към пътеписа на Бусбек.
- ³⁰ Pergasch, Пергаш — дн. Люлебургаз.
- ³¹ Дн. Бююк чекмедже.
- ³² Дн. Кючук чекмедже.
- ³³ Нойхойзел е немското название на гр. Банска Бистрица в Словакия; Уйвар („Нова крепост“) не може да се идентифицира с точност.
- ³⁴ Papaschgoy, Папазкьой, Папазлии — дн. с. Поповица, Пловдивско.
- ³⁵ Gisterbent Къздервент — дн. с. Момин проход, община Костенец.
- ³⁶ Ichuman — Ихтиман.
- ³⁷ Ganigoу, Йеникьой (?) — Ново село. По място това селище като последна станция пред София отговаря на Вакарел; Йеникьой (Ново село) по този път е било наричано и с. Ветрен. Срв. бел. 33 към пътеписа на Бетцек.
- ³⁸ Дн. Алексинац.
- ³⁹ Batiza — Баточина.
- ⁴⁰ За термина мартолози срв. бел. 3 към пътеписа на Курипешич.